

Κυριακή του Ασώτου: Η θύρα επιστροφής στον πατρικό οίκο και ο δρόμος της αληθινής ελευθερίας

[Ορθοδοξία / Ιερός Άμβων](#)

[Πρωτοπρεσβύτερος Σπυρίδων Λόντος, υπ. Διδάκτωρ Θεολογίας](#)

ΚΗΡΥΓΜΑ ΣΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΟΥ ΑΣΩΤΟΥ

Διανύσαμε ήδη, αδελφοί μου, την πρώτη εβδομάδα του Τριωδίου και οδεύουμε ολοταχώς προς τη δεύτερη.

Οι άγιοι Πατέρες όρισαν η δεύτερη αυτή Κυριακή του Τριωδίου να είναι αφιερωμένη στην καταπληκτική και διδακτική παραβολή του ασώτου υιού. Αυτή την παραβολή που βρίσκεται στο ιερό ευαγγέλιο του Λουκά (15,11-32), μαζί με άλλες δυο, του απολωλότος προβάτου (15,4-7) και της απολεσθείσης δραχμής (15,8-10), είπε ο Κύριος μας στους Φαρισαίους και τους Γραμματείς, όταν αυτοί διαμαρτύρονταν ότι δέχεται με συμπάθεια και οικειότητα τους τελώνες και τους αμαρτωλούς που τον πλησίαζαν και συνέτρωγε μαζί τους, αθετώντας την παράδοση τους να μην συναναστρέφονται με αμφιβόλου ηθικής πρόσωπα [1]. Και

στις τρεις παραβολές κυριαρχούν τρία κύρια στοιχεία: 1. Η χαρά και ευφροσύνη του Θεού για την μετάνοια του αμαρτωλού (στιχ. 7,10,24,32), 2. Η ευχαριστιακή σύναξη (στιχ. 5-7,9-10, 23-24, 32) και 3. Η ανεύρεση του απολωλότες (στιχ. 6,9,24,32).

Σκοπός του Χριστού ήταν να τονισθεί η απερίγραπτη φιλοστοργία και ευσπλαχνία του ουρανού Πατρός προς τον άνθρωπο και το πλούσιο έλεος της συγχώρησης, που δίνει στους μετανοούντες ανθρώπους. Να διδάξει, σε όσους είναι απελπισμένοι, ότι ο Θεός παραμένει με ανοιχτές αγκάλες να δεχτεί τον κάθε μετανοημένο άνθρωπο, όσο αμαρτωλός και αν είναι.

«Παραβολικώς, λοιπόν, διαλέγεται ο Χριστός και ουχί δογματικώς», όπως μας λέγει ο Ιερός Χρυσόστομος στην ομιλία του για την σημερινή παραβολή [2]. Ετσι, στη βιβλική αφήγηση υπάρχουν τρία πρόσωπα:

Ο φιλόστοργος Πατέρας, «Ο πατήρ των οικτιρμών, και Θεός πάσης παρακλήσεως», που απλόχερα δίνει το μερίδιο στον νεότερο γιό του να πράξει με ελευθερία ό,τι επιθυμεί και μετά τον δέχεται μετανοημένο με αγάπη στην οικεία.

Ο νεώτερος υιός (στιχ. 11-24), που αποδημεί και σκορπίζει τις δωρεές του Πατέρα,

συναισθάνεται υπο το βάρος της αμαρτίας την ενοχή του, και έτσι, απελπισμένος μετανοεί και επιστρέφει.

Ο πρεσβύτερος υιός (στιχ.25-32), ο οποίος με την αλαζονεία που τον διακατείχε, νόμιζε ότι μόνο αυτός είχε δικαιώματα στην αγάπη του Θεού και δεν εκτίμησε την επιστροφή του αδελφού του.

Ο πατέρας της παραβολής είναι ο ίδιος ο Θεός, «ο πατήρ της ανθρωπότητας», που έδωσε στους ανθρώπους τον φυσικό και γραπτό νόμο, σώματα και ψυχές λογικές και θέλει από εμάς εκούσια και ελεύθερα να τον αποδεχτούμε, ενώ οι δυο γιοι αντιπροσωπεύουν το ανθρώπινο γένος, τους δίκαιους και αμαρτωλούς ανθρώπους. Ο Κύριος καλεί εδώ τον εαυτό του άνθρωπο, παραβολικώς, κι' αυτό δεν είναι παράξενο, όπως λέγει ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς. Διότι, αν έγινε πραγματικά άνθρωπος για τη σωτηρία μας, τί το παράδοξο να προβάλλει τον εαυτό Του ως ένα άνθρωπο για την ωφέλειά μας, αυτός που είναι πάντοτε κηδεμών και της ψυχής και του σώματός μας, ως κύριος και δημιουργός και των δύο, αυτός που είναι ο μόνος που έδειξε σε μας έργα υπερβολικής αγάπης και κηδεμονίας, και πριν ακόμη εμφανισθούμε [3]; Πέρα από τα όσα δημιούργησε, μας έδωσε τον γραπτό νόμο, βοηθητικό στον νόμο της λογικής μας φύσης. Το σημαντικότερο όμως που μας δόθηκε είναι ότι έγινε άνθρωπος σαν εμάς για χάρη μας.

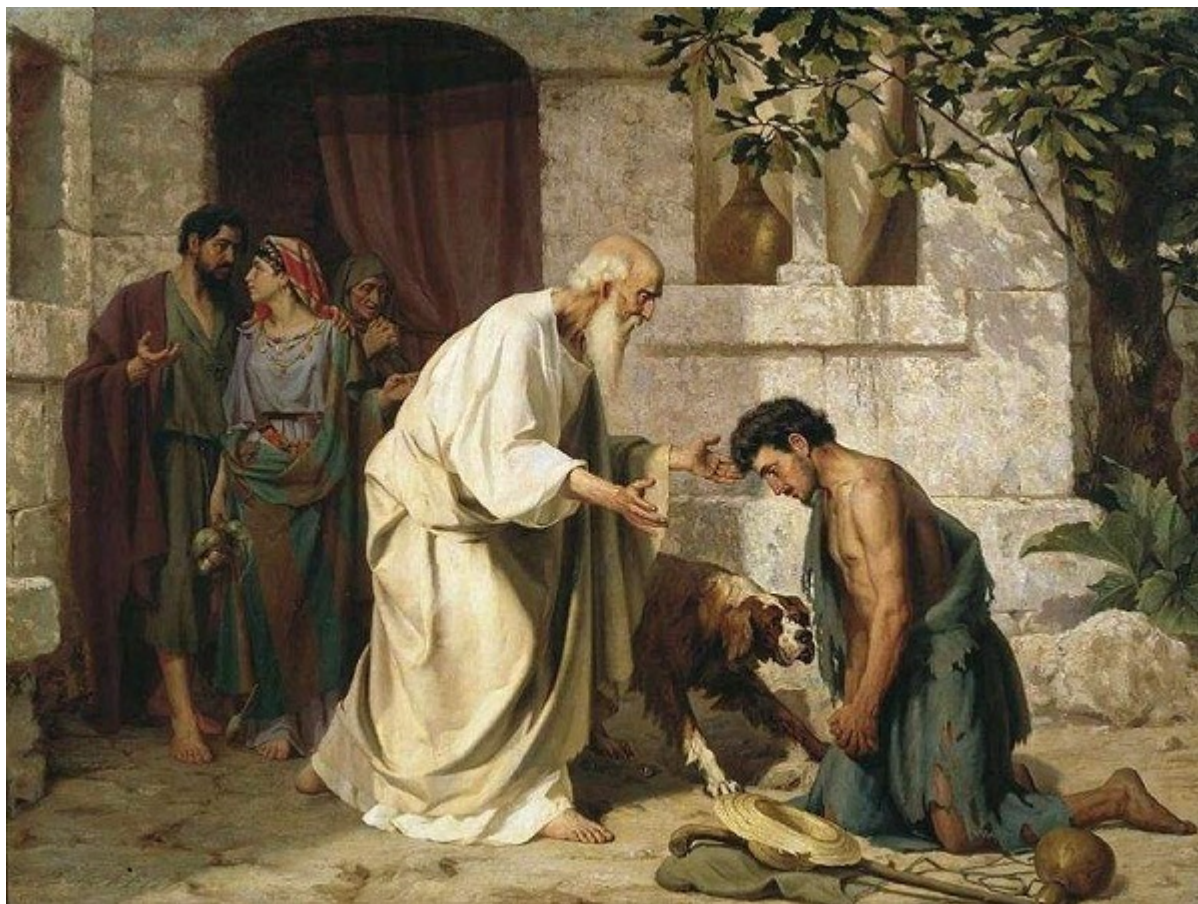
Σύμφωνα με την βιβλική αφήγηση ο νεώτερος γιός, απειθεί προς τον πατέρα, έχοντας αναπτυγμένο το αυτεξούσιο, δεν θέλει να εργασθεί αναπτύσσοντας τα χαρίσματά του και ζητά το μέρος της περιουσίας που του αναλογεί. Το αίτημά του, κατά τον Γρηγόριο τον Παλαμά, ήταν αίτημα αφροσύνης και αποστασίας [4]. Φεύγει μακριά από την πατρική θαλπωρή, δηλαδή τον έμφυτο λογισμό, την σωφροσύνη, την γνώση της αλήθειας, τη μνήμη του Θεού· ζει ασώτως, σκορπίζει την ουσία και περιουσία του, δηλαδή τον έμφυτο νου του [5], «ποιμαίνει ασωτίαν και ατιμάζει τον πατέρα» [6], όπως ο σοφός Σολομώντας μαρτυρεί στο βιβλίο των Παροιμιών, μη ακολουθώντας τις προσταγές του θεικού νόμου, με αποτέλεσμα να πέσει σε πνευματικό και σωματικό λιμό, αφού, κατά τον ιερό Χρυσόστομο: « Όπου γαρ της σωφροσύνης ο σίτος ου γεωργείται, εκεί λιμός ισχυρός· όπου της εγκρατείας η άμπελος ου πεφύτευται, εκεί λιμός ισχυρός· όπου της αγνείας ο βότρυς ου ληνοπατείται, εκεί λιμός ισχυρός· όπου το ουράνιον γλεύκος ου βρύει, εκεί λιμός ισχυρός· όπου ευφορία κακών, εκεί πάντως αφορία των αγαθών· όπου ευθηνία πράξεων πονηρών, εκεί πάντως σπάνις των αρετών· όπου της φιλανθρωπίας το έλαιον ου πηγάζει, εκεί λιμός ισχυρός» [7].

Παραπομπές:

- 1. Βλ. Παρ.1,15. 2,11-15. 2,14-15.**
- 2. Ιωάννου Χρυσοστόμου, Εις την παραβολήν περί του Ασώτου, PG 59, 515-522.**
- 3. Γρηγορίου Παλαμά, Ομιλία Γ΄, Εις την κατά τον σεσωσμένον Ασωτον του Κυρίου παραβολήν, PG 151,32-48.**
- 4. Γρηγ. Παλαμά, Ομιλία Γ΄, PG 151,37.**
- 5. Γρηγ. Παλαμά, Ομιλία Γ΄, PG 151,40.**
- 6. Παρ. 28,7.**
- 7. Ιωάν. Χρυσοστόμου, Εις την παραβολήν περί του Ασώτου, PG 59,517.**

[page_end]

Απώλεσε το λόγο του Κυρίου, διότι κατά τον Σολομώντα «πας γαρ μέθυσος και πορνοκόπος πτωχεύσει, και ενδύσεται διερρηγμένα και ρακώδη πας υπνώδης» [8]. Προσκολλήθηκε «ενί των πολιτών της χώρας εκείνης», σε ένα δαίμονα δηλαδή στη χώρα της αμαρτίας, ο οποίος τον έστειλε να βόσκει χοιρινά και να μην σιτίζεται ούτε από τα ξυλοκέρατα που τάζαν τα ζωντανά. Με τον χοιρώδη βίο του έγινε, κατά τον Γρηγόριο Παλαμά, πορνοβοσκός, αρχιτελώνης, αρχιληστής και στασιάρχης και δεν μπορούσε να λάβει κορεσμό της επιθυμίας του [9]. Έτσι, τιμούν οι δαίμονες αυτούς που τους ακολουθούν, τέτοιες δωρεές τους χαρίζουν. Τα ξυλοκέρατα της αμαρτίας είναι γλυκά, ευφραίνουν, όμως, πρόσκαιρα και μαστίζουν αιώνια [10]. Εξάλλου στο Μωσαϊκό νόμο η εκτροφή και βρώση χοίρων ήταν ατιμωτικές πράξεις, μιας και θεωρούνταν μια από τις ακάθαρτες τροφές [11]. Γιατί, όποιος κατασπαταλά από μικρός γίνεται οικέτης και στο τέλος οδυνάται για την κατάστασή του [12].

Φθάνει,λοιπόν, στο τέλμα και συναισθάνεται την αθλιότητα που βρίσκεται, ενθυμούμενος την μακαριότητα και ημερότητα στην οικεία του Πατέρα του. Και αφού βρέθηκε να είναι νεκρός από την αμαρτία, αναστήθηκε πνευματικά και αποφάσισε να επιστρέψει προς τον Πατέρα και να ομολογήσει την αποστασία του από το θείο θέλημα. Με τα ρυπαρά μάτια της ψυχής και του σώματος δεν μπορούσε να ατενίσει τον Θεό-πατέρα του. Η λύπη που δοκίμασε τον οδήγησε στη μετάνοια. Γι αυτό και ο απόστολος Παύλος στην β΄ προς Κορινθίους επιστολή λέγει ότι η λύπη που είναι σύμφωνη προς το θέλημα του Θεού, έχει ως αποτέλεσμα μετάνοια που οδηγεί στη σωτηρία, σε αντίθεση με τη λύπη που προκαλεί η προσκόλληση στον κόσμο, που έχει ως αποτέλεσμα τον ψυχικό θάνατο [13]. Ο άσωτος υιός ομολόγησε τις αμαρτίες του και ο Θεός τον συγχώρησε και τον καθάρισε από κάθε αδικία [14]. Ο άνθρωπος που μετανοεί με την ψυχή του, με αγαθή πρόθεση φθάνει προς τον Θεό· από την κακή όμως συνήθεια και τις προλήψεις τυραννούμενος νοερώς, απέχει ακόμη πολύ από τον Θεό, και αν πρόκειται να σωθεί, χρειάζεται μεγάλη ευσπλαχνία και βοήθεια [15]. Γι' αυτό και ο φιλεύσπλαγνος πατέρας που παραβλέπει τους αμαρτάνοντας «ου δύναται μη φανήναι τοις έργοις πατήρ· ου δύναται μη κινήσαι τα σπλάγχνα, εύσπλαγχνος ων· ου δύναται το, Ήμαρτον, ακούσας, μη δούναι συγγνώμην τοις εμοίς ολισθήμασιν· ου δύναται της εμής ακούσας φωνής, μη επιλαθέσθαι της δικαίας οργής».

Προϋπαντεί τον μετανοημένο γιο, πριν ακομα πλησιάσει, τον εναγκαλίζεται με στοργή δεχόμενος την μετάνοιά του. Ο «αμαρτωλός επί γης εδάκρυσε, και ο μόνος αναμάρτητος ουρανόθεν εαυτόν προς την φιλανθρωπίαν επέκλινε. Τις είδέ ποτε αμαρτωλόν υπό Θεού κολακευόμενον· τις είδέ ποτε τον δικαστήν κατάδικον θεραπεύοντα; τις είδέ ποτε κατάκριτον κολακευόμενον» [16]. Τον δέχεται με στοργή και αγάπη, όπως ο Χριστός μας έχει διαβεβαιώσει: « τον ερχόμενον προς με ου μη εκβάλω έξω» [17].

Τον αγκαλιάζει στον τράχηλο, στο μέρος εκείνο του σώματος όπου βαρύνεται ο ζυγός, το έμβλημα της εργασίας και των κακουχιών, η εξάρτηση και η υποταγή [18]. Ο άσωτος γιός, ήταν σκληροτράχηλος και πεισματάρης, ο τράχηλος του ήταν σαν σίδερο και το μέτωπό του σαν χαλκός, όπως λέγει χαρακτηριστικά ο προφήτης Ησαΐας [19]. Αυτός λοιπόν ο νέος σκλήρυνε τον τράχηλό του πάνω από τον πατέρα του κατά τον Προφήτη Ιερεμία [20], ήταν ένας επαναστάτης που είχε «σπάσει το ζυγό», μια έκφραση ανεξαρτησίας και ελευθερίας [21]. Έμοιαζε με τα μέλη του ιουδαϊκού συνεδρίου που δίκασε τον Πρωτομάρτυρα Στέφανο, ο οποίος έλεγξε την σκληροκαρδία και απείθιά τους έναντι του Αγίου Πνεύματος [22]. Τώρα όμως μετανιωμένος αγκαλιάζεται με τον πατέρα στον τράχηλο, δείγμα αφοσίωσης και υποταγής, σαν την σκηνή των εναγκαλισμών Ιακώβ -Ησαύ [23], Ιωσήφ-Βενιαμίν [24] και Ιωσήφ-Ισραήλ [25] στις διηγήσεις του βιβλίου της Γενέσεως, καθώς και αυτή του εναγκαλισμού του Παύλου με του πρεσβυτέρους της Εφέσου στην αφήγηση των Πράξεων των Αποστόλων [26].

Ο Θεός-πατέρας,λοιπόν, «κατεβαίνει» να υποδεχθεί τον χοϊκό, αμαρτωλό μετανοούντα γιό του στην ασφάλεια της αυλής του, εντέλεται να φορέσει νέα άφθαρτη στολή, που ως δημιούργημά του «κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν» [27] είχε διαφθείρει, και περιφερόταν πνευματικά γυμνός. Όπως στην όμορφη παραβολική προφητεία του Ζαχαρία, εκεί που ο Ιησούς ο αρχιερέας στεκόταν μπροστά στον άγγελο ντυμένος με ρούχα ρυπαρά, και ο Κύριος τότε πρόσταξε: « αφέλετε τα ιμάτια τα ρυπαρά απ' αυτού. και είπε προς αυτόν· ιδού αφήρηκα τας ανομίας σου, και ενδύσατε αυτόν ποδήρη ... και περιέβαλον αυτόν ιμάτια» [28]. Έτσι ο μετανοημένος γιος αγαλλίασε και ενδύθηκε «ιμάτιον σωτηρίου και χιτώνα ευφροσύνης», όπως μαρτυρεί ο Ησαΐας [29].

Παραπομπές:

8. Παρ. 23,21.

9. Γρηγ. Παλαμά, Ομιλία Γ', ΡG 151,41.

10. Ιωάν. Χρυσοστόμου, Εις την παραβολήν περί του Ασώτου, ΡG 59,517.

11. Βλ. Λευ.11 και Δευτ. 14.

12. Απόδοση Παρ. 29,21
13. Β΄ Κορ. 7,10.
14. Βλ. Α΄ Ιω. 1,8.
15. Γρηγ. Παλαμά, Ομιλία Γ΄, ΡG 151,44.
16. Ιωάν. Χρυσοστόμου, Εις την παραβολήν περί του Ασώτου, ΡG 59,518.
17. Ιω. 6,37.
18. Δευτ. 28,48
19. Ησ. 48,4.
20. Ιερ. 7,26.
21. Βλ. Γεν 27,40. Ησ. 10,27.
22. Πραξ. 7,51.
23. Γεν. 33,4.
24. Γεν. 45,14.
25. Γεν. 46,29.
26. Πραξ. 20,37.
27. Γεν. 1,26.
28. Ζαχ. 3,4-5.
29. Ησ. 61,10.

[page_end]

Και αφού ντυθεί με την νέα στολή, θα βάλει και δακτυλίδι, τη σφραγίδα του Αγίου Πνεύματος [30], και θα φορέσει νέα υποδήματα, ούτως ώστε να πορεύεται με τις αρχές του ευαγγελίου, και θα συμμετάσχει στο νέο πνευματικό δείπνο, την θεία μετάληψη, στο μόσχο, που είναι ο ίδιος ο Κύριος, ο οποίος όταν ήλθε σαν άνθρωπος στη γη θυσιάστηκε ως μόσχος για χάρη ημών των αμαρτωλών και ως σιτευτός, δηλαδή ως άρτος, παρατίθεται σε μας προς βρώσιν [31]. Θα συμμετάσχει στη γιορτή όλου του πνευματικού κόσμου, μιας και «χαρά γίνεται, ενώπιον των αγγέλων του Θεού, επί ενί αμαρτωλώ μετανοούντι» [32].

Και ενώ η χαρά στην οικεία ήταν μεγάλη, ο μεγαλύτερος γιός που καλλιεργούσε τις πνευματικές δωρεές στον αγρό, αγανάκτησε με την επιστροφή του αμαρτωλού αδελφού και δεν θέλησε να συμμετάσχει στο δείπνο, όπως ακριβώς οι Φαρισαίοι σκανδαλίζονταν όταν έβλεπαν τον Ιησού να συναναστρέφεται και συνγευματίζει με τους αμαρτωλούς. Παραπονέθηκε στον Πατέρα, ότι ενώ είναι πάντα μαζί του, τηρώντας τους νόμους και μη αθετώντας τις προσταγές του, δεν έτυχε ποτέ τέτοιας χαράς. Δίνει την εντύπωση ότι δούλευε σαν σκλάβος και όχι σαν γιός. Αντί να αισθάνεται πραγματική χαρά που βρίσκονταν κοντά στον πατέρα του, η σκέψη του ήταν στο κέρδος που έπρεπε να του έχει αποδώσει η περιορισμένη του ζωή.

Ο πατέρας όμως δεν μερολήπησε υπέρ κάποιου απο τους δύο: « Και σε τιμώ δια την αρετήν, κακείνον ελεώ διά την καλλίστην επιστροφήν· και σε ποθώ διά την ζωήν, κακείνον διά την μεταβολήν· και σε διά την πολιτείαν φιλώ, κακείνον δια την μετάνοιαν· και σε δια μακροθυμίαν, κακείνον διά την εν εμοί επιστροφήν» [33]. Και στο σημείο αυτό ο πατέρας είναι εκείνος που «έρχεται» πρώτος για να σώσει και τον πρεσβύτερο υιό που είναι εγωιστής και ατομιστής, που παρουσιάζεται και αυτός να μην έχει καλή σχέση με τον πατέρα, όταν λέγει πως τόσα χρόνια δούλεψε και δεν βρήκε ανταπόδοση, μιλώντας σαν ένας απλός εργάτης του. Όλα τα δικά μου είναι και δικά σου, του λέει ο πατέρας, όχι σαν μισθός, αλλά σαν αιώνια διαθήκη και δωρεά αγάπης και στους δυο.

Η παραβολή του ασώτου έχει σοβαρή αντήρηση στα βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης, ειδικότερα στις διηγήσεις για νεώτερους αδελφούς, όπως ο Ιωσήφ στο βιβλίο της Γενέσεως [34], που πηγαίνει σε χώρα μακρινή, λιμοκτονεί και επιστρέφει σε κοινωνία με τον πατέρα. Βέβαια σε ένα ιουδαϊκό περιβάλλον, ο πατέρας δεν πρέπει να δώσει τα πάντα όσο είναι στη ζωή [35].

Η θαυμάσια αυτή παραβολή, αδελφοί μου, προβάλλει την υπερβάλλουσα φιλανθρωπία του Θεού, σε αυτούς που με ειλικρινή μετάνοια επιστρέφουν, με αποτέλεσμα να προκαλούν ακόμα και φθόνο στους άλλους με τη πράξη τους αυτή.

Είναι υπόδειγμα στο «πως δεί προσπελάζειν τω απροσπελάστω, και συγγνώμην των πταισμάτων αιτείν»,κατά τον Ιερών Χρυσόστομον [36]. Ο πατήρ «και τον αμαρτωλόν ηλέησε, και τον δίκαιον εκολάκευσε· και τον ιστάμενον ουκ αφήκε πεσείν, και τον πεσόντα ήγειρε· και τον πένητα πλούσιον απέδειξε, και τον πλούσιον ου συνεχώρησε τω φθόνω γενέσθαι πτωχόν» [37].

Όλους τους δέχεται ο Χριστός. Κανένα δεν εξαιρεί. Σκύβει γεμάτος συμπάθεια, μέσω των ποιμένων της Εκκλησίας Του που Εκείνος αναδεικνύει, πάνω απο κάθε άνθρωπο. Ιδιαίτερα τον βαρύτερα τραυματισμένο. Τον περισσότερο αμαρτωλό και συντετριμμένο. Διότι, όπως διακήρυξε, «ου χρείαν έχουσιν οι υγιαίνοντες ιατρού, αλλ' οι κακώς έχοντες· ουκ ελήλυθα καλέσαι δικαίους αλλ' αμαρτωλούς εις μετάνοιαν» [38].

Και σε μας διαχρονικά γεννιέται το ερώτημα: Είμαστε κοινωνία ανθρώπων εν Χριστώ; Μπορούμε εμείς να δεχθούμε στην Εκκλησία, στο σώμα του Χριστού, τον μετανοούντα αμαρτωλό, χωρίς να γογγύσουμε, προβάλλοντας την δήθεν πνευματική και ηθική μας ακεραιότητα; Μπορούμε να μιλάμε για αγάπη, όταν αυτός που δεν αγαπά, δεν γνωρίζει το Θεό, αφού ο Θεός είναι αγάπη [39]; Μπορούμε,επιτέλους να συντρίψουμε την εγωπαθή μας αυτάρκεια και μέσα απο την μετάνοια, τη συντριβή και την ταπείνωση να ζούμε μέσα στην «ενότητα της πίστεως και την κοινωνίαν του Αγίου Πνεύματος»; Μπορούμε να καταλάβουμε τα λόγια του Χριστού μας « Αμήν λέγω υμίν ότι οι τελώναι και αι πόρναι προάγουσιν υμάς εις την βασιλείαν του Θεού» [40];

«Εκακώθημεν διά της αμαρτίας ιαθώμεν διά της μετανοίας» [41] μας υποδεικνύει ο Μ. Βασίλειος. Η μετάνοια είναι η θύρα επιστροφής στον πατρικό οίκο, ο δρόμος της αληθινής ελευθερίας, η δυνατότητα αποκαταστάσεώς μας στην τάξη των αγαπημένων παιδιών του Θεού. Έπεται, λοιπόν, η υλοποίηση της μεγάλης μας απόφασης για μια έμπρακτη αλλαγή της νοοτροπίας μας , καθαρή και ειλικρινή μετάνοια και διόρθωση της πορείας μας προς το Θεό. Είναι στο χέρι μας να διατηρήσουμε ακέραια την ανανεωμένη από τον Θεό χάρη [42].

Παραπομπές:

30. Ιωάν. Χρυσοστόμου, Εις την παραβολήν περί του Ασώτου, ΡG 59,519.

31. Γρηγ. Παλαμά, Ομιλία Γ', ΡG 151,44.

32. Λουκ.15,10.

33. Ιωάν. Χρυσοστόμου, Εις την παραβολήν περί του Ασώτου, ΡG 59,521.

34. Γεν.37.

35. Σ.Σειράχ 33,20-22: «υιώ και γυναικί, αδελφώ και φίλω μη δως εξουσίαν επί σε εν ζωή σου· και μη δως ετέρω τα χρήματά σου, ίνα μη μεταμεληθείς δέη περί αυτών. έως έτι ζης και πνοή εν σοι, μη αλλάξης σεαυτόν πάση σαρκί.κρείσσων γαρ εστι τα τέκνα δεηθήναί σου η σε εμβλέπειν εις χείρας υιών σου».

36. Ιωάν. Χρυσοστόμου, Εις την παραβολήν περί του Ασώτου, ΡG 59,516.

37. Ιωάν. Χρυσοστόμου, Εις την παραβολήν περί του Ασώτου, ΡG 59,520.

38. Λκ. 5, 31-32.

39. Αποδ. Α΄Ιω. 4,8.

40. Ματθ.21,31.

41. Μ.Βασιλείου, Περί νηστείας,λόγος Α΄ 3, ΕΠΕ, τ.6, σελ. 28.

42. Γρηγ. Παλαμά, Ομιλία Γ΄, ΡG 151,45.

<http://bit.ly/2vxzHL1>